

שיח ושיג בפרשה

"ויקרא אל משה (א, א)"

האלף הזעירא ב"ויקרא" באה לרמוז, כי אין לימוד התורה מתקיים אלא אצל אדם שמקטין עצמו ונוהג בענווה. "אלף" כלומר, לימוד תורה (ואאלפך חכמה") מתקיים רק אצל "זעירא" מי שזעיר בעיני עצמו. כדרך שמובא בילקוט, שלפיכך זכה משה רבנו לקריאה זו "ויקרא אל משה" משום שהיה עניו ובורח מן הכבוד, באמרו: "לא איש דברים אנכי". (ספרים).

איש אחד בא לפני הרבי ר' בונם מפשיסחה ז"ל ושאל אותו:

"הנה תמיד בורח אני מן הכבוד ואף על פי כן אין הכבוד רודף אחרי. היכן איפוא האמת שבדרכי חכמינו? השיב לו הרבי ר' בונם:

"מתוך שאלתך משמע, שבשעה שאתה בורח מן הכבוד הרי אתה פונה מדי פעם בפעם לאחור, לראות אם הכבוד אחריך, ממילא כשהכבוד רואה שאתה פונה אליו, הריהו סבור שמתכוון אתה לרדוף אחריו ומיד הוא מפנה עורף ובורח מפניך..." הכוונה שבדבר היא, שהוא בורח במתכוון מן הכבוד כדי שהכבוד ירדוף אחריו, כלומר, הוא מעמיד פנים כענו כדי שיזכה על ידי כך לכבוד יתר, ובזה כשלעצמו הריהו רודף אחרי הכבוד (ממענינה של תורה).

באחת הפעמים שנסע ה"חפץ חיים" בעניני ישיבתו למוסקבה ביקש להסתיר ממקורביו וממיודעיו את יום בוואו לעיר, כדי שלא יבואו לקבל את פניו בבית הנתיבות, לאחר הגיעו שאלו אחד המקורבים המאוכזבים מדוע מנע מהם את הזכות לבוא ולקבל את פניו וליתן לו את הכבוד הראוי לתלמיד חכם כמוהו.

כשבת צחוק על שפתיו השיב לו ה"חפץ חיים" ואמר: "אין לי כל ספק כי כבודו אוכל "קוגעל" בשבת. אם יתאווה לאכול מן הקוגעל בים ששי תיעץ לו בודאי בעלת הבית לטעום משהו אחר בטענה כי קוגעל אוכלים רק בשבת. סיים החפץ חיים ואמר כבוד זהו קוגעל ואותו אוכלים רק ביום שכולו שבת (בעוה"ב), והיה אם מאן דהו לא יוכל להתאפק ויאכל אותו בערב שבת (בעוה"ז) יאלץ להשאר רעב בשבת..." (מורשת אבות).

מעשה במקורבו של רבי חיי עוזר גרודז'ינסקי שהציץ במכתב המיועד לר' חיים עוזר, והבחין בשיגאת כתיב, במקום "הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ", נכתב שם "קצבי ארץ". הקורא חידק וצחק, העיר לו ר' חיים עוזר: שגיאה גדולה מזו יש במכתב, כי התארים המופלגים מתאימים לר' עקיבא איגר בדורו, והנה בא זה ובטעות כותבם עלי...

פעם כשנחלש ר' חיים עוזר הקריאו לפניו מכתב. כשהשמיעו בקול את כל תארי הכבוד שעטרוהו, החל לצחוק, והסביר: נזכרתי בימי הריבולוציה ברוסיה כאשר ירד ערך המטבע, ובעד דולר אחד היו משלמים מיליוני רובלים רוסיים, כל אדם למרות שהוא עני מרוד, הפך בן לילה למיליונר... כך הם התוארים המופרזים שהשתרשו בימינו, אינפלציה בעולמינו הרוחני. (תולדות רבי חיים עוזר).

מעשה במזכיר כולל קו"ד בשכונת מחסה בירושלים ציווה לשמשו לך והזמן את גברת רוזנפלד שבשכונה ומסור לה שתכנס לקבל סכום כסף שמחכה עבורה ולחתום על הקבלה. נחפו השמש, התבלבל וטעה, הוא החליף את השם רוזנפלד – לזוננפלד ומ"גברת" עשה ל"הרב". ירד לביתו של רבי חיים זוננפלד, רבה של ירושלים, ואמר לו שהמזכיר מבקשו שיעלה אליו.

מיד הזדרז הרב ועלה למשרד. משנפתחה הדלת תמה המזכיר: אם הרב זקוק לי למה לא שלח לקרוא לי? ענה הרב בפשטות: השמש הזמינני אל כבודו. עד מהרה התבררה הטעות. רצה המזכיר לנזוף בשמש, אך הרב מנע בעדו באומרו כי זה עלול לקרות לכל אדם. מיד פרס בשלום ויצא מהמשרד, אולם לא לדירתו חזר, אלא עלה במעלה השכונה דפק על דלתה של גב' רוזנפלד והודיעה: מזכיר הכולל מבקש שתכנסי אליו, הגיע עבורך כסף... ("האיש על החומה" לוקטו ממורשת אבות). זאת דוגמא טובה לענווה

ישראל לסגולתו

סגלה להנצל מנחשים עקרבים וממזיקים

מוֹבָא בְּגִמְרָא (ברכות ס"ב) אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בַּר חֲנִילָאִי כָּל הַצְנוּעַ בְּבֵית הַכֶּסֶא נֶצוּל מִגִּי דְבָרִים מִן הַנְּחָשִׁים וּמִן הָעֵקֶרְבִים וּמִן הַמְּזִיקִים. וּמִסְפֵּרֵת שֶׁם הַגְּמְרָא מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בֵּית הַכֶּסֶא בְּטַבְרִיָּה (בֵּית הַכֶּסֶא שֶׁבְּזַמְנָם הָיָה מִחוּץ לְיִשׁוּב) וְהָיָה בּוֹ מְזִיקִים, וְהָיָה פֶּחַד לְכַנֵּס שֶׁם אֶפְלוֹ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְאֶפְלוֹ בְּיוֹם, וְאֵלּוֹ רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי הָיוּ נִכְנְסִים לְשֵׁם יְחִידִים וְלֹא נִזְקָקִים, אָמְרוּ לָהֶם הַחֲכָמִים, הַאִינְכֶם מִפְּחָדִים מִהַמְּזִיקִים עָנוּ לָהֶם יֵשׁ לָנוּ קְבֵלָה מֵאַבוֹתֵינוּ שֶׁצְּנִיעוּת וּשְׁתִּיקָה בְּבֵית הַכֶּסֶא - שְׁלֹא לְדַבֵּר שׁוֹם דְּבוּר - מַצִּילָה מִהַמְּזִיקִים. וְעוֹד הָאָרֶיךָ מֵאֵד בְּסֵפֶר שֶׁלְחָן הַטְּהוֹר בְּמֵאמֶר הַצְּנִיעוּת, שֶׁזֶה הַצְּנוּעַ בְּלְבוּשׁוֹ, וְאֵינּוּ מְגַלֶּה בְּשָׂרוֹ רַק כְּפִי הַדִּין, וּמִתְלַבֵּשׁ מִתַּחַת שְׂמִיכָה כְּדִי שְׁלֹא יֵרָאֶה בְּשָׂרוֹ, נֶצוּל מִגְּזֵרוֹת רְעוּת וּמִכָּל מִינֵי צָרוֹת וּקְטָרוּגִים, עֵינָיו שֶׁהִפְלִיא לְהָאָרֶיךָ בְּזֶה.

וְכֵאן נִתְבוֹנָן אִם הַצְּנִיעוּת לְגַבְרִים, שְׂאִין כָּל כֵּךְ בּוֹשֶׁה וּפְרִיצוֹת בְּגִלוּם - כֵּךְ מִבְּטָלֶת מַעֲלִיהֶם גְּזֵרוֹת, עַל אַחַת כְּמָה נֶשִׂים שֶׁהַצְּנִיעוּת מְכַרַחֶת לָהֶם שֶׁיִּנְצְלוּ בְּזִכּוּתָהּ.

וְהַעֲנִין הוּא שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁזֶה הַצְּנוּעַ מִצְטַנֵּעַ מִתּוֹךְ אֲמוּנָה שֶׁמְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלִית אֲתֵר פְּנוּי מִיְנִיָּה, וּמֵאֲמִין בְּהַשְׁגָּחַתוֹ וְרֵאזְתּוֹ שֶׁל הַקְּבִי"ה וְלִכְךָ נוֹהֵג בְּצְנִיעוּת, כְּמוֹ כֵּן יְכֶסֶה ה' עָלָיו בְּהַשְׁגָּחַתוֹ עָלָיו לְטוֹבָה לְבִלְתִּי יִכְלֹו לְהִרְעֵ לוֹ שׁוֹם מְזִיק וְשׁוֹם אוֹיֵב. הרב יעקב ישראל לוגאסי

אהבה:

יג. בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין תְּנָאִים אוֹ אֵיזָה כְּרִיתוֹת בְּרִית, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁם הוּא

טעם למצות לוויה

וטוב עין יראה בספר נתיבות עולם למהר"ל (נתיב גמ"ח פ"ה), שכתב לבאר טעם נוסף מדוע יש צורך ללוות את האורח, וזה ת"ד: הישוב נברא לצורך האדם, שנאמר בתהלים: "והארץ נתן לבני אדם", וכל אשר נתן לאדם, אין שם מושלים שיכולים להזיק לישוב [כגון גזלנים ולסטים ורוחות רעות וכל המזיקים, שכל אלו אינם מושלים במקום ישוב]. אבל אותם מקומות שאינם מסוגלים לישוב ואין ישוב בני אדם שם, צריך בהם לוויה ושמירה יותר. ואף על גב שלא התלוה עמו כל הדרך, סוף סוף היה לו לוויה בדרך הזה שהוא הולך עליו, ואין מושלים בו הדברים אשר מושלים בדרך שאינו מן הישוב כאשר יש לו לוויה. הלוויה גורמת לאדם שמירה עליונה מן השם יתברך, שהאדם מפני שהוא יחידי, צריך הוא לשמירה מלמעלה, ועל ידי שהוא מלוה אותו, נכנס בשמירה עליונה ומתדבק למעלה עד שמגיע השמירה אל השם יתברך, ואין קץ וסוף לשמירה זאת. ולפיכך אמר שאין קץ אל שכר לוויה, שכשם שעל ידי הלוויה גורם אליו שיכנס האדם תחת שמירת השי"ת, אשר הוא גבוה על גבוה, והוא שומר אותו עד אין קץ וסוף, כך לשכר שלו אין קץ וסוף.

ודבר זה מופלג ועמוק בחכמה מאוד מאוד, כי החסד שעושה בעל הלוויה מתעלה החסד הזה בְּמִינוּ של הקדוש ברוך הוא, אשר שם השמירה והלוויה, וזה מתעלה עד אין קץ וסוף, ואם אין מלוה אותו, כאלו שופך דמים. ומפני כך כופין על לוויה, שאין ראוי להניח את האדם יחידי שהוא כאילו שופך דמים. עכ"ד.

הרב אברהם ישראל

משהו לנשמה

"אם אין דרך ארץ אין תורה" (אבות ג).

הרב מלצר היה רגיל לנסוע מידי פעם לעיר חברון כדי להשתטח על קברי האבות. למסעות אלו היו נלויים אליו מקצת טובי הלמדנים בישיבתו, ובאותן הזדמנויות היה נכנס עימם לבקר אצל הסבא מסלבודקה זצ"ל, אשר התגורר בעיר חברון. באחד מביקוריו אצל ה"סבא" הכריז הגרא"ז עם בואו "היום הבאתי עמי את הגדול שבכולם! זהו עילוי אשר העולם עוד ירעש ממנו!"

ה"סבא" קיבלם בשמחה, הזמינם להסב על שולחנו וביקש מהרבנית שתגיש לאורחים כוסות תה וסוכר. ישבו השלושה ושוחחו בדברי תורה. לפתע הבחין ה"סבא" שהעילוי הצעיר היושב עם שני ה"אריות", מלקט בראשי אצבעותיו גרגירי סוכר אשר נשפכו על השולחן ומלקקם. הדבר לא מצא חן בעיניו, כי ראה בזה פגם בדרך ארץ, שכן אין זה מן הראוי לנהוג כך כאשר יושבים עם גדולי תורה, אולם כדי לא לפגוע בו, העדיף ה"סבא" לשתוק ולא להעיר לו על כך בגלוי.

לקראת סוף הביקור פנה ה"סבא" אל הבחור ואמר לו "ברצוני לשאול אותך כמה שאלות, אמור לי, בבקשה, מי יותר חשוב? אדם חי או אדם מת?"

התפלא הבחור על השאלה והשיב בפשטות "אדם חי, כמובן".

הוסיף ה"סבא" ושאל "אריה חי ואריה מת, מי מהם חשוב יותר?"

אף כאן נענה העילוי והשיב מיד "מובן מאליו שהאריה החי הוא חשוב יותר.

וה"סבא" אינו מרפה ושואל "כלב חי וכלב מת, מי יותר חשוב?"

והתשובה לא איחרה לבוא "כלב חי".

ושאלה נוספת שואל ה"סבא" "כלב חי ואריה מת, מי מהשנים חשוב יותר?"

השיב הבחור "הרי זה פסוק מפורש 'כי כלב חי הוא טוב מן האריה המת' (קהלת ט).

"לסיוס", אומר ה"סבא" "ברצוני לחוד חידה. האם תוכל להצביע על מקרה של אדם חי ונבלה מתה ובכל זאת הנבלה עדיפה על פני האדם החי?"

"אין מציאות כזו!" השיב הבחור בהחלטיות.

אמר לו ה"סבא" "אמנם זו רק חידה. אך כאן שגית! חז"ל אומרים 'כל תלמיד חכם שאין בו דעת, נבלה טובה הימנו!' (ויקרא רבה א).

ר' איסר זלמן מלצר הבין מיד כלפי מה הדברים אמורים, כי "דעת" היינו דרך ארץ וכוונת ה"סבא" הייתה לרמוז לבחור שהתנהג שלא בדרך ארץ.

לאחר שיצא הבחור מהחדר אמר הגרא"ז ל"סבא" "יורשה לי להעיר שנדמה לי שה'סבא' הגזים. הרי כבר אמרתי שמדובר כאן בעלוי שבעליונים ושהעולם עוד ירעש ממנו!"

ה"סבא" נשאר בשלו ואמר: "די במעשה הקטן הזה של ליקוק הסוכר, כדי ללמד על כך שאם הבחור לא ישנה את הליכותיו, לא זו בלבד שהעולם לא ירעש ממנו, אלא הוא יהיה אפס אפסים!!! לא תהיה לו כל שייכות לעולם התורה!"

גם ר' איסר זלמן לא חזר בו מדעתו ואמר "מכל מקום נדמה לי שה'סבא' טועה".

סיפור זה רגיל היה הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל לספר לתלמידיו, והיה חותם את סיפור המעשה בדברים האלה "אני יודע במי המדובר, הכרתי את העילוי בצעירותו וגם לעת זקנתו, יכול אני להעיד שהוא גדל והזקין ולצערנו ה'סבא' צדק!"

כל הקורא סיפור זה עומד ומשתומם. אמנם ידענו ש"דרך ארץ קדמה לתורה" (תנא דבי אליהו רבה, א), ובמשנה (אבות ג) נאמר "אם אין דרך ארץ אין תורה" (אבות ג). אולם לא תיארונו לעצמנו שהדברים כה תמורים, פגם כה קטן בדרך ארץ מהווה אות

אזהרה מפני תוצאות כה תמורות? המסקנה המתבקשת היא שאכן עניין "דרך ארץ" הינו נושא חשוב ונכבד ועלינו ליתן את הדעת לכך.

הוא הדבר גם כאן. הדבר שמנע את משה רבינו מלהיכנס ללא קריאה היה דעת. משה רבנו ידע שאם אין דרך ארץ אין קיום, כמ"ש "דרך ארץ קדמה לתורה" (ויק"ר ט, ג). הדרך ארץ היא כלי קיבלו שלתוכו יוצקים את התורה, ה"דעת" היא זו המונעת את משה רבנו מלהרגיש חופשי ולהיכנס ללא נטילת רשות. ה"דעת" היא המחסום, הנותנת פרופורציות לאדם להבין את מקומו. ללא דעת אין מסגרת, אין ערכים ואולי אף אין מחסום בין משה להקב"ה.

"שיהיה האדם מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו ולא ילך במהלך הרגלו כעיוור באפלה וההולך בעולמו בלי התבוננות הוא כסומא ההולך על שפת הנהר. ו"הדעת" היא זו המסוגלת לעשותו "זהיר" ו"מפקח" וכי סוד כל עצמות האדם הוא סוד הדעת הרמוז ב'ויקרא ה' אל משה' כי מושל ברוחו לא להיכנס בלי רשות, בלי קריאה, ובכך מראה האדם כי הוא שולט ברצונותיו העצמיים".